

Zielona Góra, dnia 2 maja 2023 r.

dr hab. Grażyna Gajewska, prof. UZ

Instytut Pedagogiki

Uniwersytet Zielonogórski

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
Dziekanat Wydziału Nauk Społecznych

Wpł.
dnia

2023 -05- 07

Znak

Recenzja osiągnięcia naukowego, całokształtu dorobku naukowo-badawczego, dydaktyczno-organizacyjnego oraz popularyzacji nauki dr Marzeny Ruszkowskiej w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Podstawa formalna

Niniejsza recenzja wykonana została na podstawie decyzji Rady Instytutu Pedagogiki KUL - Uchwały nr 45/Pe/N/2023/2 z dnia 22 lutego 2023 r. w sprawie wyznaczenia mnie jako członka komisji habilitacyjnej - recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Marzeny Ruszkowskiej prowadzonym w Instytucie Pedagogiki Wydziału Nauk Społecznych KUL, w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika oraz umowy zawartej z Dziekanem Wydziału KUL – dr hab. Arkadiusza Jabłońskiego, prof. KUL (umowa o dzieło zawarta 3 marca 2023 r.). Podstawą prawną oceny osiągnięć naukowych Kandydatki ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego jest art. 221 ust. 8 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j.: Dz.U. z 2021 poz. 478), a w zakresie kryteriów branych pod uwagę przy tej ocenie – art. 219 ust. 1 pkt 2 wspomnianej ustawy. Dokumentację i materiały dotyczące przedmiotowego postępowania habilitacyjnego otrzymałam 11 marca 2023 r.

Wykształcenie i kariera zawodowa Habilitantki

Wykształcenie i kariera zawodowa dr Marzeny Ruszkowskiej stanowi spójną całość z jej zainteresowaniami naukowo-badawczymi, działalnością dydaktyczno-organizacyjną i popularyzującą naukę. Rozpoczęła drogę od poznania zainteresowań samokształceniowych pensjonariuszy domów pomocy społecznej, w ramach pisanej pracy magisterskiej, a następnie rodziny zastępczej jako środowiska opiekuńczo-wychowawczego w rozprawie doktorskiej. Studiowała i rozwijała swoją pasję naukową pod kierunkiem znakomitych profesorów (m. in Zofii Matulki, Mikołaja Winiarskiego) w renomowanych Uniwersytetach tj. Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, Uniwersytecie Warmińsko-Mazurski w Olsztynie oraz współpracując z akademickim środowiskiem warszawskim.

Nie bez znaczenia wydaje się także motywacja do tych działań wynikająca z łączenia pracy zawodowej z działaniem prywatnym co miało wyraz w zatrudnieniu w placówce opiekuńczo-wychowawczej (dawniej zwanej domem dziecka) oraz pełnieniu zadania niezawodowego rodzica zastępczego. W efekcie Habilitantka zbudowała mocno ugruntowane podstawy naukowo-badawcze, dzięki którym jej obecny dorobek jest znaczący w pedagogice społecznej, pedagogice rodziny i pedagogice opiekuńczej.

1. Ocena osiągnięcia naukowego będącego przedmiotem postępowania habilitacyjnego

Rozprawa przedstawiona do oceny przez panią dr Marzenę Ruszkowską zatytułowana „Instytucjonalna piecza zastępcza wobec zdolnych podopiecznych” została opublikowana w 2022 r. w wydawnictwie ABNS w Białej Podlaskiej. Praca liczy 343 strony.

Książka składa się z: wprowadzenia, dziewięciu rozdziałów, w tym czterech teoretycznych, jednego metodologicznego z zawartymi w nim podstawami badań własnych, trzech, w których zaprezentowane są wyniki tych badań, jednego interpretującego wyniki badań własnych i zawierającego rekomendacje dotyczące pracy ze zdolnymi podopiecznymi oraz zakończenia, bibliografii, spisów tabel, wykresów i załączników.

W polskiej literaturze naukowej opublikowana monografia ma szczególne znaczenie. Jest pierwszą, w której przeanalizowane zostały zarówno instytucjonalna piecza zastępcza oraz dzieci zdolne nią objęte. Z tych powodów i poziomie oceny ogólnej należy uznać recenzowaną pracę za bardzo istotnie wnoszącą wkład w dorobek pedagogiki i nauk społecznych. Warto podkreślić dodatkowo, że od 2004 roku, a szczególnie 2011 roku zauważyć można znaczący wzrost liczby badań i publikacji naukowych na temat rodzinnej pieczy zastępczej, preferowanej w obecnym systemie pomocy społecznej. Pieczę instytucjonalną mało kto się badawczo interesuje. Systematycznie pisze się, że należy ją zlikwidować, a podczas pandemii COVID-19 pozostawiona została z wieloma bardzo trudnymi problemami, jakby zapomniana (zob. Gajewska, 2021a i b)¹. Najnowszą opublikowaną monografią jest książka Marii Kolankiewicz pt. „Placówki opiekuńczo-wychowawcze. Historia i współczesność” (Kolankiewicz, 2022). Autorka w niej jednak pisze o trudnościach w nauce podopiecznych, nie wskazuje, że wśród nich są także dzieci zdolne. Z doświadczenia własnego wiem, że wśród studentów pedagogiki jest coraz więcej osób,

¹ G. Gajewska (2021a). Troska o dziecko troską o jego opiekunów. Piecza zastępcza i adopcja w warunkach pandemii. Porównanie wyników sondaży 2021 i 2009, *Roczniki Pedagogiczne*, 13(49), nr 4, 119-136, ISSN: 2080-850X, bibliogr. summ. <https://ojs.tnku.pl/index.php/rped/issue/view/1124>; Gajewska, G.G. (2021b). Piecza zastępcza w pandemii w percepcji osób zaangażowanych w jej sprawowanie. *Horyzonty Wychowania*, 20(53), 49-60. DOI: 10.35765/hw.1523.

które wychowywały się w pieczy instytucjonalnej, co świadczy, że są w niej od jakiegoś czasu osoby uzdolnione, bardzo dobrze uczące się i zmotywowane do nauki, dobrze prowadzone w placówkach przez profesjonalną kadre. Systematycznie również prowadzę badania dotyczące pieczy instytucjonalnej odnosząc się do tych zmian (Gajewska, 2009a i b, 2016, 2020, 2021b, 2022).

Pieczka instytucjonalna nadal przez znaczną część polskiego społeczeństwa utożsamiana jest z domami dziecka – obecnie placówkami opiekuńczo-wychowawczymi (o czym często obywatele nie wiedzą), przekazywane są w nim mity, stereotypy, nieaktualne fakty, błędne opinie. W tym kontekście ważne jest gromadzenie wiedzy, prowadzenie badań naukowych oraz ich popularyzacja (zob. Gajewska, 2022²). Recenzowana publikacja w wysokim stopniu pełni tę funkcję.

Wypada także dodać, że pieczka instytucjonalna ściśle powiązana jest również z systemem oświatowym, w którym realizowane są zadania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej m. in. także te związane ze wspieraniem, diagnozowaniem i szczególnym prowadzeniu dzieci zdolnych. Autorka mając tego świadomość nie bez powodu opracowała III rozdział pt. „Dzieci i młodzież zdolna w rzeczywistości rodzinnej i szkolnej jako przedmiot badań”. Takie działania, w których musi dochodzić do współdziałania, współpracy gdyż od nich zależy efektywność są bardzo ważne. Będzie to znaczące również dla polemiki ze zgromadzonymi przez Habilitantkę wynikami badań własnych i sformułowanymi rekomendacjami o czym szczegółowo napiszę w dalszej części recenzji.

Autorka wskazuje na znaczenie rozwoju zainteresowań i pasji podopiecznych. Warto podkreślić, że jest to jedno z priorytetowych zadań w procesie opieki, kształtujące utrwalone indywidualne potrzeby, które stanowią zabezpieczenie na przyszłość i często decydują o usamodzielnieniu jednostki po opuszczeniu opiekunów prawnych (Gajewska, 2009, 2009, 2019). Na przestrzeni kilkudziesięciu lat w pieczy instytucjonalnej wiele się zmieniło pod tym względem i to niemal w każdym wymiarze, możliwości jednostki i placówki, osiągniętych rezultatów, poziomu celów. Gdy porównuję je z prowadzonymi warsztatami i badaniami z lat 80-tych oraz późniejszymi własnymi oraz realizowanymi ze studentami to warto podkreślić, że żyjemy obecnie w czasach zdecydowanie większych szans realizacji rekomendacji, o których pisze Autorka.

² G. Gajewska (2022). Profesjonalizacja rodzinnej pieczy zastępczej i ostaw wobec adopcji dziecka realizowana w szkole wyższej. W: *Profesjonalizacja rodzinnej pieczy zastępczej. Teoria a praktyka*. N. Harewska, G. Gajewska, Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.

Ocena wprowadzenia

Wprowadzenie jest bardzo syntetycznie napisane z zastosowaniem ważnych i licznych argumentów które uzasadniają wybór przedmiotu badań i wskazują na ich oryginalność i nowatorstwo. Wyraźnie także zostało wyjaśnione, że autorka od wielu lat interesuje się pieczą zastępczą, stając się znawcą podjętej tematyki, którą niewielu naukowców podejmuje (s. 9). Wskazuje przyjęte za Ewą Muszyńską rozumienie zdolności jako właściwości jednostki (s. 11) cytuje tę definicję także na s. 74. Autorka na s. 11 pisze także, że zastosowała mieszaną strategię badawczą, a dokładniej sekwencyjne badania fazowe ilościowe i jakościowe (s. 11-12). Pisze także o utrudnieniach, z którymi przyszło się jej zmierzyć podczas realizacji tak szerokiej sondaży podczas pandemii COVID-19 (s. 12).

Teoria

Teoretyczne podstawy pracy skoncentrowane zostały na czterech obszarach logicznie powiązanych z ogólnym przedmiotem poznania. Są to: system pieczy zastępczej w Polsce, problematyka zdolności w ujęciu teoretycznym, dzieci i młodzież zdolna w rzeczywistości rodzinnej i szkolnej jako przedmiot badań i analiz oraz dzieci i młodzież zdolna w środowisku pieczy zastępczej.

Pierwszy z nich jest wprowadzającym i opisującym. Kolejne trzy natomiast stanowią autorskie oryginalne opracowanie zagadnień nie mających dotąd monograficznego opracowania, w szczególności w odniesieniu do zdolności podopiecznych pieczy instytucjonalnej. Ciekawe jest sklasyfikowanie różnych interpretacji i znaczeń pojęcia „zdolności” w literaturze polskiej (s. 57-58). Autorka nie wskazuje w nim przyjętej do swoich badań definicji ale wykonuje to na s. 74. Tekst jest spójnym opracowaniem, napisanym poprawnym językiem z trafnie prowadzoną argumentacją, z zastosowaniem różnorodnej i licznej bibliografii. Można było go wzbogacić o pominięty dorobek np. szkoły zielonogórskiej (Maciarz, Gajewska, Bartkowiak), jeleniogórskiej (Albański, Gola), czy wrocławskiej (Prokosz), aczkolwiek wybrany teren badań Habilitantki był inny, dotyczył bowiem innych części Polski. Można także odczuwać niedosyt, że Autorka nie ukazała także polskiego systemu w porównaniu z innymi, szczególnie europejskimi czy też najnowszymi ustaleń dotyczących realizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej (np. Kanclerz, 2020). Opracowanie tej części jest bardzo dobrze, precyzyjnie przygotowane. Wskazane drobiazgowo sugestie nie umniejszają bardzo dobrej ocenie ogólnej przygotowanej w recenzowanej książce analizy teoretycznej. Jest ona jednocześnie nowatorskim autorskim wkładem w rozwój nauk społecznych, a w szczególności pedagogiki.

Metodologia

Metodologiczny projekt badań własnych jest rzetelnie zaprezentowany, wręcz imponujący, stanowi spójną całość. Autorka założyła zastosować badania zarówno ilościowe jak również jakościowe traktując je komplementarnie (s. 132). Wszystkie elementy podstaw metodologicznych są w książce wyjaśnione. Autorka po raz pierwszy ukazała w monograficznym opracowaniu naukowym, że należy i można poznać zdolności i uzdolnienia podopiecznych wybranych placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej. Warto podkreślić, że jest to bardzo trudny teren badań o znaczącym zróżnicowaniu osób i jednostek administracyjnych (6 województw – s. 139). Stanowi to o dużym wkładzie Autorki i warto jest podziwu, że z determinacją doświadczonego badacza na tym „polu” projekt założyła zrealizować. Opracowała w tym celu trzy autorskie narzędzia badawcze: „Kwestionariusz ankiety dla podopiecznych pieczy instytucjonalnej (10 lat i powyżej)” (s. 335-338), „Kwestionariusz wywiadu z koordynatorami / wychowawcami / dyrektorami placówki opiekuńczo-wychowawczej” (s. 339-342) oraz „Dyspozycje do wywiadu na temat zdolnych podopiecznych z dyrektorem / koordynatorem lub inną osobą wyznaczona przez dyrekcję” (s. 343). Diagnozy przeprowadzone były zarówno przed pandemią COVID-19, jak również podczas trwających w jej trakcie obostrzeń. Z badań własnych wiem, że zmieniło się wtedy bardzo wiele (Gajewska, 2021). Warto wyrazić szacunek dla Autorki, że przy takim oddaleniu terytorialnym kontynuowała badania.

Wypada także podkreślić, że zróżnicowanie form opieki instytucjonalnej pieczy zastępczej jest obecnie bardzo duże. Autorka skoncentrowała badania w dwóch z nich. Należy założyć, że inne efekty w diagnozowaniu i rozwoju uzdolnień czy zdolności będą u dzieci zdrowych a inne u bardzo chorych, ze złożonymi niepełnosprawnościami i zaburzeniami.

Polemika

- Jedną z najczęstszych niedoskonałości w metodologii badań obszaru pieczy zastępczej jest sposób doboru badanej grupy. Przede wszystkim mamy do czynienia z obszarem całej Polski. Możemy więc albo próbować według określonego przez nas klucza badać wybrane placówki z terenu całego kraju albo też ograniczyć się np. do określonych województw lub regionu i dopiero na tym ograniczonym obszarze stosując określony klucz wybrać placówki. Należy to jednak zaznaczyć gdyż różnice pomiędzy regionami bywają znaczące. Pani dr Marzena Ruszkowska do swoich badań wybrała pięć najbiedniejszych województw przyjmując jako kryterium wyboru obszaru PKB p.c. – miarę łatwą do stosowania z uwagi na możliwość pozyskania rzetelnych danych ze źródeł GUS. Chcąc jednak nie ograniczać się do najbiedniejszej (według przyjętego

wskaźnika) części Polski, „dorzucone” zostaje jeszcze województwo mazowieckie będące najbogatszym. Nie wydaje mnie się aby poprzez taki dobór można było wysnuwać wnioski dotyczące całości kraju. Po prostu tego nie wiemy.

- Największy problem sprawił Autorce dobór badanych placówek pieczy zastępczej. Z tym samym borykają się chyba wszyscy naukowcy którzy chcą przebadać wychowanków jakichkolwiek instytucji położonych na większym obszarze. Nie mamy żadnej możliwości losowego doboru placówek – zgłaszamy prośby o zgodę na przeprowadzenia badań do wszystkich i realizujemy je w tych które ją wyrażą. Można podejrzewać, że kierownictwo placówek słabszych (w zakresie którego dotyczą badania) nie będzie tak chętne do ich przeprowadzenia jak tych odnoszących sukcesy. Z jaką częścią placówek Autorce nie udało się nawiązać kontaktu? Czy można założyć, że są to placówki „przeciętnie gorsze” – słabiej realizujące badaną problematykę? A jeżeli tak, to czy gdzieś jest zaznaczone w książce, że zebrane dane mogą być „przesłodzone”.

Osobiście np. cenię sobie to, że na terenie województwa lubuskiego i powiatów województw ościennych graniczących z lubuskim we wszystkich placówkach instytucjonalnych pieczy zastępczej pracują moi byli (lub aktualni) studenci, z którymi cały czas utrzymuję realny kontakt i których pomoc umożliwia prowadzenie badań.

- Problem główny badań, brzmiący: „czy i w jakim stopniu i zakresie instytucjonalna piecza zastępcza diagnozuje oraz rozwija zdolności/uzdolnienia swoich podopiecznych?” (s. 133) lepiej byłoby przekształcić na: w jakim stopniu i zakresie w instytucjonalnej pieczy diagnozowane są...

Opracowany projekt metodologii stanowi ważny wkład w rozwój nauk społecznych. Autorka zamieszcza w załącznikach trzy autorskie narzędzia badawcze, co będzie mogło stanowić podstawę do dalszych badań porównawczych lub podłużnych. Można bowiem przypuszczać, że Habilitantka zainspiruje kolejnych badaczy do dalszej współpracy.

Wyniki badań, ich interpretacje i sformułowane rekomendacje

Autorka wyraźnie rozdzieliła zaprezentowanie wyników badań ilościowych, co zrobiła w rozdziałach VI i VII (s. 145-220) od jakościowych w rozdziale VIII (s. 221-266). W efekcie ta część jest opracowaniem wartościowym poznawczo, dostarczającym wielu ważnych ustaleń, które nie mają odzwierciedlenia w polskiej literaturze przedmiotu. Badania ilościowe

przeprowadzono w dwóch kategoriach sumujących się do 100%, tzn. placówkach socjalizacyjnych i rodzinnych oraz świeckich i prowadzonych przez siostry zakonne (s. 145). Wyniki badań jakościowych są ciekawie i trafnie zaprezentowane.

Ta część książki jest niezwykle cenna. Ukazuje zróżnicowanie opisywanego zjawiska. Zgromadzone przez Habilitantkę wyniki badań uczyniła podstawą sformułowania wielu, ciekawych, niekiedy polemicznych rekomendacji. Na niektóre z nich wskażę w podrozdziale dyskusja.

Dyskusja

- Dane w tabeli 15 (s. 153) zawierają kategorię nie wskazaną jako forma podstawowa terenu badań (s. 145). Rozdzielone są wyniki na dotyczące formy socjalizacyjnej (być może łączącej zadania skoro są miejsca interwencyjne) i rodzinne. Pytaniem jest dlaczego w tej grupie wyróżnia 13% prowadzonych przez siostry zakonne. Nie wiadomo tym samym dlaczego nie zaliczono ich do grup wymienionych wcześniej (socjalizacyjnej lub rodzinnej). Dlaczego akurat tę grupę w sposób wyraźny rozdziela w prezentacji wyników? Na czym ich specyfika polega?³ Wypadałoby konsekwentnie zaprezentować wyniki z podziałem na placówki świeckie i prowadzone przez siostry zakonne.
- Na s. 154 jest napisane, że: „Średnia długość pobytu (...) lokowała się w przedziale...” Warto wskazać, że średnia to średnia i nie jest lokowana w przedziale lecz posiada konkretną wartość ...
- W tabeli 18, s. 156 w słowie samoocena jest błąd literowy.
- Na s. 161 jest sformułowany wniosek, że „Bardzo rzadko podopieczni ośrodków opiekuńczo-wychowawczych poniżej 10% reprezentują szkołę w olimpiadach...”. Można zapytać a jaka jest dla porównania przeciętna w szkołach? Warto także pisać nie ośrodki opiekuńczo-wychowawcze a badane placówki?
- W metodologii jest napisane, że badaniami objęła wychowanków w wieku 10 – 25 lat (s.135) co wynika z uwarunkowań prawnych. Można więc sformułować pytanie jaki procent wychowanków pomija, ponieważ z danych GUS wynika, że jest takich dzieci 15,7%. Te dane są na s. 151 i Autorka wyjaśnia (mało przekonująco) dlaczego tę grupę badanych pomija. Można bowiem powiedzieć, że im wcześniej odkryte są

³ Por. Bartkowiak, E. (2009). *Formacje zakonne wobec problemu dzieci pozbawionych opieki w Polsce w latach 1918-1939*, Zielona Góra: Oficyna Wydaw. Uniwersytetu Zielonogórskiego.

zdolności i później wspierane tym jest dla dziecka lepiej. Zdaję sobie przy tym sprawę, że dla młodszych dzieci potrzebne byłyby inne narzędzia badawcze.

- W rekomendacjach jest zasugerowane, że „wsparcie rodziców biologicznych” (s. 279). Działania reintegracji i pracy z rodziną pochodzenia wychowanków placówek a szczególnie jest efektywność wymaga systemowego wzmocnienia i rozwiązań nie tylko nastawionych na dzieci zdolne. Nie jestem za nazywaniem takich działań „pedagogizacją rodziców biologicznych” wzorem stosowanego terminu w systemie oświaty ale raczej wzmocnieniem mocnych stron, podnoszeniem kultury pedagogicznej rodziców itp.
- Rekomendowane jest także „wprowadzenie obligatoryjnych badań diagnozujących w poradniach psychologiczno-pedagogicznych pod kątem predyspozycji podopiecznych” (s. 279). Można się zastanawiać na ile taki nakaz prawny i diagnoza w poradni są rzeczywiście potrzebne.

Wskazane wyżej sugestie, uwagi polemiczne nie zmieniają ogólnej wysokiej oceny opisu i wyjaśnień zgromadzonych przez Autorkę wyników badań oraz ich przygotowanej interpretacji. Na szczególne uznanie i uwagę zasługują sformułowane liczne, precyzyjne rekomendacje.

Bibliografia

Autorka wykorzystała 608 pozycji bibliograficznych. Wskazuje to na szerokie odczytanie i wnikliwość w rozpoznanie badanego zjawiska. A i tak można się zastanawiać dlaczego zostały pominięte publikacje dotyczące placówek pieczy poza badanymi terenami przez Habilitankę czy realizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej, np. takich badaczy jak: L. Albański, G. Gajewska, S. Gola, A. Maciarz, E. Bartkowiak, M. Prokosz, W. Żurowski, U. Kamińska, Kanclerz, 2020.

Załączniki

Szkoda, że nie są wymienione w spisie treści stanowią bowiem o istotnym autorskim wkładzie a ich opublikowanie daje możliwość porównywania wyników w sytuacji ponownego zastosowania przez innych badaczy o czym już pisałam wcześniej.

Podsumowanie

Konkludując, niezależnie od sformułowanych wyżej polemicznych uwag i komentarzy recenzowaną monografię wskazaną przez Kandydatkę jako osiągnięcie naukowe będące

...ustawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, oceniam jako bardzo interesujące i wartościowe opracowanie naukowe.

O jego oryginalności naukowej, a w konsekwencji – znacznym wkładzie twórczym pani dr Marzeny Ruszkowskiej w rozwój nauk społecznych i dyscypliny naukowej - pedagogika, przesądzają: podjęta ambitna próba opracowania pierwszej polskiej monografii problematyki dzieci zdolnych w instytucjonalnej pieczy zastępczej, bardzo wnikliwie zaprojektowane i przeprowadzone badania empiryczne, autorskie narzędzia badawcze, wyjaśnienie i opis interesujących Autorkę zjawisk na podstawie zgromadzonych wyników oraz sformułowane rekomendacje. Nie mam wątpliwości, że jest to wystarczająca podstawa merytoryczna do uznania tej pracy za spełniającą kryteria osiągnięcia naukowego mogącego stanowić podstawę do nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika.

2. Ocena pozostałych osiągnięć naukowych

Dorobek publikacyjny dr Marzeny Ruszkowskiej jest konsekwentnie rozwijany w kilku obszarach. Jednym z najbardziej identyfikowanych z Autorką jest piecza zastępcza, zarówno rodzinna jak również instytucjonalna, może dlatego, że nadal jest niewielu badaczy, którzy opisują i wyjaśniają tę specyficzną formę opieki, wychowania i edukacji. Cały dorobek jest liczny i składa się z 70 pozycji, w tym m. in. trzech monografii, jednej pracy pod redakcją, dwunastu rozdziałów w monografiach zbiorowych (w tym jednego w języku angielskim, trzydziestu czterech artykułów w czasopismach naukowych (w tym czterech w języku angielskim).

Jednocześnie Autorka uczestniczyła w wielu szkoleniach, kursach, warsztatach, seminariach naukowych, metodologicznych i podoktorskich. Ich wykaz począwszy od 2010 roku jest liczny i świadczy o systematycznym doskonaleniu swojego warsztatu naukowo-badawczego. Uczestniczyła w przygotowywaniu kilku projektów badawczych i wdrożeniowych oraz we wnioskowaniu o ich finansowanie.

Wyrazem uznania dorobku Kandydatki była decyzja o jej powołaniu w 2016 i 2017 roku w skład zespołu recenzentów czasopisma „Rozprawy Społeczne” (3.05.2023: <https://rozprawyspoleczne.edu.pl/2017,1857.html>) wydawanego przez Akademię Białską Nauk Stosowanych im. Jana Pawła II.

Za swoją działalność naukową i badawczą była kilkakrotnie nagradzana przez władze uczelni, w której jest zatrudniona.

Reasumując stwierdzam, że cały tzw. pozostały dorobek naukowy Habilitantki dotyczy problematyki wychowania i opieki w rodzinie oraz pieczy zastępczej, a także ich społecznego wspierania, jest ilościowo i merytorycznie znaczący oraz pozwala stwierdzić, że dostatecznie opanowała ona warsztat naukowy, co umożliwi samodzielne prowadzenie badań w dyscyplinie, a także kierowanie takimi badaniami i ocenę dorobku naukowego innych osób. Pozytywnie oceniam poziom naukowy publikacji, a także aktywności konferencyjnej i projektowej.

3. Ocena dorobku dydaktycznego i organizacyjnego oraz popularyzującego naukę i współpracę z podmiotami otoczenia zewnętrznego

Pani dr Marzena Ruszkowska może się wykazać bogatym dorobkiem dydaktycznym. Realizowane zajęcia dydaktyczne ze studentami są potwierdzeniem kompetencji w publikowanym przez nią dorobku naukowym w dyscyplinie, z którą się utożsamia. Do najważniejszych przedmiotów zaliczyć należy m.in.: pedagogikę społeczną, pedagogikę opiekuńczą, metodykę pracy opiekuńczo-wychowawczej, rozwijanie predyspozycji i uzdolnień dzieci, społeczno-prawne podstawy opieki nad dzieckiem.

Podnosiła systematycznie swoje kompetencje dydaktyczne i organizacyjne biorąc udział w kursach języka obcego oraz szkoleń.

Reasumując, oceniam jednoznacznie pozytywnie aspekt aktywności Kandydatki, dotyczący jego osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych, popularyzujących naukę oraz z zakresu współpracy z podmiotami otoczenia zewnętrznego.

Wniosek końcowy

Biorąc pod uwagę zamieszczoną wyżej ocenę osiągnięcia naukowego w postaci monografii pt. „Instytucjonalna piecza zastępcza wobec zdolnych podopiecznych”, tzw. pozostałego dorobku naukowo-badawczego oraz dydaktyczno-organizacyjnego i w zakresie popularyzacji nauki, jednoznacznie pozytywnie oceniam przedmiotowy dorobek dr Marzeny Ruszkowskiej, jako spełniający kryteria merytoryczne i formalne w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Tym samym rekomenduję nadanie dr Marzenie Ruszkowskiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika.